

O MAR DUN POETA DAS IRMANDADES: GONZALO LÓPEZ ABENTE (I)

Por Emilio Xosé Insua

A figura de Gonzalo López Abente (Muxía, 1878-1963) está estreitamente vencellada na historia do noso país ás Irmandades da Fala (1916), entidade fundamental na loita polo idioma e no desenvolvemento do nacionalismo galego contemporáneo.

Como Pondal e como Cabanillas, os seus grandes mestres, López Abente tirou a miúdo inspiración para a súa obra literaria da natureza que o rodeaba, nomeadamente do mar e da agreste terra fisterrá na que pasou practicamente toda a súa vida. Sebastián Martínez Risco, afirmaba con exactitude ao prologar en 1971 unha edición de versos inéditos do poeta muxián: "Na súa obra, a paisaxe, enxergada dun xeito simbolista e cósmico (...) é a verdadeira fonte de inspiración. E sobor de todo, o mar, co que el se identificou en termos de posesión chamándolle 'o meu mar'".

Estudante de Dereito nas aulas da Universidade santiaguesa, López Abente licéncia en 1900. Logo de participar activamente nas principais xeiras das Irmandades da Fala (Asemblea de Lugo en 1918; xornal "A Nosa Terra"; "Conservatorio Nazional do Arte Gallego", etc.), acompañará a Risco na escisión que dá lugar, en 1922, ao nacemento da I.N.G. Activo colaborador de xornais e revistas como "Nós", o betanceiro "Rexurdimento", a bonarense "Céltiga" e moitas outras, en marzo de 1926 ingresa no Seminario de Estudos Galegos. Dez anos despois, resulta eleito presidente dunha Asociación de Escritores de Galicia de vida forzosamente efímera, polo estourido da guerra civil.

Na posguerra, concretamente en 1941, López Abente toma pose dun

asento na Academia Galega, cando as autoridades franquistas deciden revitalizar a institución e nomean presidente da mesma ao ex-alcalde coruñés Manuel Casás. A editorial Galaxia consegue traer de novo ao escritor muxián á presenza pública coa publi-

cación do volume Centileo nas ondas (1958). En 1971 adicou-se-lle ao noso autor o Día das Letras Galegas e moi recentemente o tamén poeta Miro Villar preparou unha magnífica Antoloxía poética do noso escritor (Espiral Maior, 1995).

A obra poética do noso escritor está composta por un total de sete títulos. Catro corresponden ao período pré-bélico: Escumas da ribeira (Madrid, ¿1911?), Alento da raza (¿1918?), Do outono (Editorial Ronsel, Lugo, 1924) e Nemancos (Editorial Nós, Coruña, Volume XXVII, 1929). Outro libro poético é, xa na posguerra, o mentado Centileo nas ondas (1958). Postumamente apareceron dous novos volumes, os titulados Decrúa (1966) e

Monza de frores bravas para Nosa Señora da Barca (1971). O contributo de Gonzalo López Abente ás nosas letras completa-se con varias novelas como O deputado por Veiramar (1919), O novo xuez (1922), Buserana (1925) e Vaosilveiro (1929). É tamén autor dunha única peza teatral, escrita para o cadro de declamación da Irmandade da Fala coruñesa, co título de María Rosa. Foi estreada en 1921 na Coruña e imprentouna máis tarde, en 1928, a editorial Nós.

Xa en Escumas da ribeira, o primeiro dos seus poemarios, fai López Abente abundante uso da temática, das imaxes e das metáforas de xinea mariñeira. As súas ilusións e esperanzas vitais de adolescente son comparadas no poema que abre o libro coas escumas do mar, que o vento barre inmisericorde:

*"Eran pombas de brancuras
virxinaes
as escumas da ribeira.
Eran pombas que xurdían
garimosas
das azules augas quedas*

*e, voando, iban pousarse paseniño, docemente,
nos curutos dos penedos, ou bicaban as areas
que, dos mares, escoitando están de cote
as parolas misteriosas da conversa,
da conversa susurrante que resoa tremorosa
cando, brandas, no seu seo se arrandean.
(...)"*

O Vilán, O Cachelmo, a furna da Buserana e outros elementos paisaxísticos das terras natais do autor desfilan polos versos deste primeiro libro, no que ecoan poderosamente os símbolos e as cadencias da poesía de Eduardo Pondal, como pode comprobar-se co seguinte exemplo:

*"Por antre os pinos, que altivos se erguen
alá no monte, fungando van
os ventos tristes da miña terra,
os ventos tristes do vendaval.*

*Os ventos tristes da terra miña,
no seu linguaxe, ¿que lle dirán
aos longos pinos que se ranean
quediñamente naquel pinar(...)*

No poema "O Atardecer", pertencente tamén a Escumas da ribeira, López Abente expresa a súa identificación e preferéncia pola paisaxe agreste e ciclópea da Costa da Morte, cos seus penedos pardos e fortes e co seu "monstruo azul que sin cesar se estrela". Outras paisaxes máis liviáns e humanizadas son rexeitadas polo noso autor:

*"(...) Buscade vós as froles nas pradeiras
e os ledos paxariños
que cantan nos seus niños
o eterno revivir das primaveiras,
e deixádeme a min, cos meus desexos,
dormindo no regazo dos xigantes
que impávidos se envolven en brillantes
raioas, que o sol manda dende lexos"(...)*

Unha anécdota biográfica moi triste inspirará-lle o poema "Remorso". López Abente, que contrae matrimonio en 1909 coa súa curmá Balbina, fica viúvo cando apenas transcorrera un ano desde o casamento. Balbina é a "doce pomba / pomba branca". Tras a súa morte, di o poeta, "anda un corvo negro, negro, / peteirando na miña alma". O poema "Os paxaros" redunda neste sentimento de perda e desolación pola morte da compañeira. A contemplación na horta da casa duns paxaros rebuldeiros coa chegada da primavera torna-lle ao noso poeta máis evidente a súa soidade:

S. López Abente

Centileos
nas ondas

TRAS

ALBA

GALAXIA

*"Vinos chegar unha mañán moi cedo
á curtiña que está cabo da casa;
chegano reloucando de alegría
e debullando cántigas.*

*Nas ponlas do meu verde limoeiro
recolleron as alas
e outra vez puider ver o doce idilio
do amor fecundo que xamáis acaba.
Na tranquila mañán do Abril risoño,
contemprando a parexa namorada,
o recordo feliz dos meus amores
ergueuse relucente na miña alma.
¿É alegre ou triste remover no inverno
as follas secas de ilusións pasadas?...
Non sei decilo, pero renovando
a ferida que levo nas entranas
sinto o grande pracer da dor sufrida
pola muller amada.*

*Despois, o voio ergueron os paxaros
que no peito avivaron as lembranzas,
e vinos alexarse*

ao través do cristal das miñas bágoas".

Miro Villar ten sinalado como trazos básicos do seguinte libro de López Abente, Alento da raza, a forza expresiva que amosa, o dominio do verso alexandrino, o uso dun rexistro culto da lingua e, finalmente, a abundancia de referencias classicistas que contén. A braveza do mar de Fisterra é un dos motivos repetidos nesta obra, en poemas como o titulado "Costa Brava", ao que pertence este fragmento:

*"(...) Coma o peteiro dun dragón fabuloso
que racha o lombo dun titán poideroso,
bruando fura, polo líquido verde,
o cabo altivo que no abismo se perde;
coma unha agulla, vai a punta de prata
cravada ao monstruo que os furores desata;
vai a restinga, coma afiada serra,
mordendo a pel do forte diós da guerra.
Recúa o monte, de súpeto cortado
a pique, coma guerreiro derrotado,
ante o forzado brazo de mar que avanza
cego, tremando no pracer da venganza.
No fondo abismo dá unha forte poutada
que deixa ao monte coa entranas esnaquizada;
¡furna terrible por onde a dor alenta
co fragor da tormenta!(...)"*

De novo achamos unha palpábel débeda de López Abente coa estética pondaliana, pois os versos do muxián poboan-se de pinos montañeses que dan ao vento "cántigas vagorosas, / bordadas con queixumes e lamentos nas tardes bretemosas", de negros cor-

vos, de feros toxos... O combate eterno do mar e a terra, das ondas contra os cons, é interpretado por López Abente en ocasións como o esporádico enfado de dous amantes inseparábeis:

*"Mar bravo, terra bravía,
forte un, e outra máis forte;
falades coa valentía
dos que rin diante da morte.
Se un se revolve antre escuma
e nos penedos embiste,
a outra erguida na bruma
tranquila os pulos resiste.
Calquera ao vervos coidara
que sodes dous enemigos
que rifades cara a cara,
a morte e máis sin testigos.
Pro, eu, que antre vós nacín,
malia dos vosos enfados,
de cote xuntos vos vin
igoal que dous namorados;
e moitas veces, pro moitas,
ouvín nos vosos rumores
en ves do fragor das loitas,
brandas cantigas de amores (...)"*

Outras veces ese combate establece-se entre a propia natureza e o ser humano, como acontece no poema "O pesco". O mariñeiro, sorprendido en plena tormenta, loita contra o vento e as ondas na súa pequena lancha, baixo a atenta e ansiosa ollada dos seus familiares, amigos e veciños, que agardan na costa ou na praia o desenlace,

*"Hastra que nun tomo de furores cheo,
que contra da orella veu a reventar,
chegou a valente lancha pescadora
e poido na areia por fin acougar.
De pe, na ribeira, o pesco barudo
pra o seu anamigo vencido mirou,
sacídeu a testa de salsa mollada,
surrise sereo... e altivo marchou".*

(continuará).

